Public Disclosure Authorized

Public Disclosure Authorized

Emergency Comm.
Empowerment Project

E601
V. 2 (Dari Text)

پنحگمه ضمیمه [ANNEX V]: د چاپیریال (محیط) او تګولنیز حفاظت چوکاتګ

I. هدفونه

د محیطي او تګولنیز حفاظت چوکاتګ عمومي پالیسة، لارشګودنیګ، طرز العملونه او پروسیجرونه برابروي، ترخګو په افغانستان کیګ د نړیوال بانك په مرسته د بیاجوړونیګ د اضطراري/بیګړني عملیاتو د تطبیق کار بشپړ کړي. د موجوده ملي قوانینو سره موافق، د دیګ چوکاتګ هدف دا دی چیګ د بیاجوړونیګ د پیشنهاد شوو عملیاتو پر اساس د هغه فعالیتونو په تامین کیګ مرسته وکړي، تر څګو:

- د انسان د روغتیا محافظت وشي؛
- د ژوندانه د وسایلو د ضایع کیګدو مخنیوی یا جبران وشي؛
- د انفرادي فرعي پروژو او یا د هغوی د أیګریګدونکو تاثیراتو له وجیګ د چاپیریال د فاسدوالي او خرابتیا مخنیوی وشي؛
- مثبتو محیطي او تګولنیزو نتایجو ته لوړوالی ورکړل شي؛
- او د نړیوال بانك د حفاظتي پالیسیو سره توافق تامین شي.

II. عمومي پرنسیپونه

د پیشنهاد شوو امدادي اوبیاجوړونو عملیاتو د اضطراري خصوصیت او د عاجلو او بیګړنیو مرستو د برابرشګت اړوند ضرورت، او په عین وخت کیګ د ممکنه محیطي او تګولنیزو خطرونو د مخنیوي په اړه د لازم زیار او کوشګشګ د تامین په پیګژندنیګ سره، دا چوکاتګ د لاندینیو اصولو پر بنا جوړ شوی دی:

1. پیشنهاد شوي عملیات به أیګریګ فرعي پروژیګ حمایه کړي، چه ددوي تفصیلي دیزاین او طرحي په ارزیابة کیګ به نه واضح کیګاي . د نړیوال بانك د حفاظتي پالیسیو د موثر تطبیق د تامین په خاطر، دا پلان د کړنلاریګ لارشګود وړاندیګ کوي چیګ د کوچنیو پروژو په انتخاب او طرحیګ د تطبیق په وخت کیګ او همدارز د کمونکو اقداماتو د پلان په صورت کیګ ورحګنیګ استفاده وشي.

2. د اضطراري بیاجوړونیګ پیشنهاد شوي عملیات به د A کتګګګورة محیطي فرعي (کوچنة) پروژیګ حمایت ونکړي[1]، او نه هم-هغه پروژیګ چیګ د حګمکیګ لاس ته راوړنیګ ته ضرورت لري او د هغیګ په وجه تر 200 پوریګ او یا أیګرو وکګړو باندیګ تاثیر پریګوحګي. په نتیجه کیګ به د محیطي اغیګزیګ د ارزیابة یا (Environmental Impact Assessments (EIAs او د بیاحګای پر حګای کولو د عمل پلانونو ته به هیګخګ ضرورت پیدا نشي. په استثنا د کابل د شمالغرب د بریشګنا د فابریکیګ د عاجلیګ بیارغونیګ څګخه، نوره هیګخګ کومه کوچنة پروژه چیګ د جلا او حګانکګړو محیطي او تګولنیزو راپورونو ته اړه ولري، له هغوی سره به مرسته ونشي. په استثنا له دیګ چیګ تګولیګ پیشنهاد شویګ کوچنة[فرعي] پروژیګ به تفتیش کیګاي، ترخګو د محیطي او تګولنیزو خطرونو په وړاندیګ د کره (معیاري) لارشګوونو او کړنلارو د تطبیق په صورت کیګ لازم حګواب ورکړل شي.

3. هغه فعالیتونه چیګ لا بشپړیګ ارزیابة ته اړه لري، لکه هغه خګه چیګ د نوي او مهم پراختیایي ساختار جوړونیګ او نصب له حګان سره لري، نو له هغوی سره به د راتلونکو عملیاتو له مخیګ مرسته کیګاي. د بیاجوړونیګ پیشنهاد شوي اضطراري عملیات به د راتلونکو سرمایه کګذاریو عملي کیګدنیګ او مفصلو

---

[1] لکه خګرنکګه چیګ د نړیوال بانك په عملیاتي پالیسة کیګ تعریف شوی دی 4.01، د چاپیریال ارزیابي .[World Bank Operational Policy 4.01]

FILE COPY

طرحوي مطالعاتو لپاره مالي مرسته برابروي، چيگ په هغو کيگ به د محيطي او ټگولنيز تاثير ارزيابة شامليگ وي، چيگ هغوى به د نړيوال بانك د حفاظتي پاليسيو مطابق وي.

4. د پروژيگ أيزاين او د کوچنيو پروژو د انتخاب مقصد دا دى چيگ په هغيگ کيگ منطقوي موازنه، د نر او شگحگيگ او نورو قومي او مذهبي کگروپونو د حقوقو تساوي د نفوسو د تراکم د تغيراتو په نظر کيگ نيولو سره، تامين وي. د پروژو دننه د کار زمينيگ بايد ټگولو ته په مساوي أول برابريگ وي، چيگ په هغيگ کيگ مسلکي وړتيا په غير له ديگ نه چيگ جنس، قوميت او يا مذهبي کگروپ په نظر کيگ ونيول شي، اساس کگنگل کيگاي. ټگوليگ هغه پروژيگ چيگ د محلي ټگولنو او نورو کگتگه وړونکو سره مشوريگ ته ضرورت لري، نو دغه أول مشوريگ به د جنسيت پر اساس تر سره کيگاي، چيگ هغه د شگحگو او سړو د نظرياتو خگرکگندوى وي.

5. د مشوريگ او خگرکگندونيگ اړتياويگ به په ساده أول وي، تر خگو د ديگ عملياتو حگانکگړو اړتياو ته حگواب ورکړى شي. د محيطي او ټگولنيز حفاظت چوکاټگ به د نړيوال بانك د بوراً د تصويب نه مخکيگ په افغانستان کيگ په پښگتو او دري ژبو کيگ وړانديگ کيگاي او همدارنگه نړيوال بانك د اطلاعاتو او خپرونو د خگانکگيگ له لاريگ به د هغيگ په اړوند معلومات ورکول کيگاي.

III. دحفاظتي تفتيش او د اغيزيگ کمشگت

د کوچنيو پروژو انتخاب، أيزاين، قرارداد، تفتيش/ خگارنه او ارزيابي بايد د لانديني لارشگودنو، کړنلارو او اړتياو مطابق وي:

- د خصوصياتو [کرکترستيکونو] منفي ليست چيگ د هغيگ له مخيگ به پيشنهاد شويگ کوچنة پروژه د مرستيگ لپاره مستحقه ونه کگنگل شي. لکه خگرنکگه چيگ په لومړة ملحقه [Attachment 1] کيگ د ديگ خگرکگندونه شويگ ده؛
- د حگمکيگ او دارايي د لاس ته راوړنيگ لارشگوونيگ، وړتياويگ او جبران/معاوضه په دويمه ملحقه کيگ وړانديگ شويگ ده؛
- د فرهنگگي ملکيت د ساتنيگ پروسيجرونه (طرز العملونه) د لرغوني (باستاني) هنري شيانو د تصادفي ميندنيگ په شمول لو همدا راز ناثبت شويگ هديگريگ او د شگخيگدو حگايونه، په دريگيمه ملحقه کيگ وړانديگ شوي دي؛
- د ممکنه محيطي اغيزو د کمشگت د کړنلارو اړونده عناصر په دريمه ملحقه [Attachment 3] کيگ وړانديگ شوي دي؛ او ،
- د بياجوړوني او بيا رغونيگ د فعاليتونو لپاره د ماين پاکة له منطقوي مرکز تصويب او تصديق ته اړتيا ديگ چيگ مربوطه ساحه له ماينونو خگخه پاکه شويگ ده.

سربيگره پر ديگ اړتياو، د کابل د شمالغربي برخيگ د بريشگنا د ستيشنگ د بيارغونيگ تفصيلي طرحي او ديزاين لباره، يوه ارزيابي (چابيريال حسابي بيلانس) چه د ممکنه مطالعيگ برخه ده، اجرا شي.

IV. د حفاظتي تفتيش او د اغيزي د کمشگت مسوليتونه

يو شمير وزارتونه به د پشنهاد شوو عملياتو لپاره د تطبيق کونکو موسساتو په توکگه کار کوي، دغه وزارتونه به عبارت وي د بيا جوړونيگ او کليو د پرمختيا، فوايد عامه، بريشگنا، کور جوړولو، پلان او ساختمان، هر وزارت به مسوليت ولري چيگ د حفاظتي تفتيش د اغيزيگ د کمشگت ضرورتونه په خپلو کوچنيو پروژو کيگ تطبيق کړى.

په هر وزارت کيګ به حفاظتي مرکزي هسته مشخص کيږي چيګ هغه به د چاپيريال او ټګولنيز محافظتي چوکاټګ د تطبيق د نظارت مسوليت پر غاړه لري.

V. د محافظتي چوکاټګ د تطبيق څګارنه او برسونل روزل [Capacity Building]

د پشنهاد شوو فعاليتونو د تطبيق د تقويه کولو په خاطر، د محافظتي مرکزي هستو او د اړوندو وزارتونو مربوطه پرسونل به همدا راز د محافظتي چوکاټګ د تطبيق تګرينګګ تر لاسه کوي.

د ديګ کار سره د مرستيګ په خاطر او د چوکاټګ د تطبيق د راتلونکيګ لارشګوونيګ او مرور په خاطر، د افغانستان حکومت به د محيطي او ټګولنيزو خدمتونو د متخصيصينو او پوهانو سره قراردادونه وکوي. د دي عملياتو د نظارت په ترځګ کيګ، نړيوال بانك به د چوکاټګ د تطبيق کار ارزيابي کوي او د ضرورت په صورت کيګ به د لا أير تقويت سپارښګتنه وکړي.

VI. مشوره او څګرګګندونه

دا د چاپيريال او ټګولنيزو محافظتونو چوکاټګ د لويو غيرحکومتي موسسو او انکشافي شرکتونو سره په مشوره چيګ په افغانستان کيګ د بياجوړونيګ په فعاليتونو کيګ ګګاون لري، ترتيب شويدي. دا به د افغانستان د حکومت له خوا په پښګتو، دري او انګګليسی ژبو خپريږي او د نړيوال بانك د معلوماتو او اطلاعاتو په څګانګګه کيګ به تر لاسه کيدی شي. د کابل د شمال غرب د حرارتی بريښګنا د ستګيشن د بيارغونی محيطی حسابي بيلانس به د جوړيدو وروسته د حکومت له خوا د عامو خلکو لپاره او د نړيوال بانك په Infoshop (ارشيف) کيګ موجود وی. څګرنګګه چيګ د پشنهاد شوو بياجوړونيګ د عملياتو پر اساس د چارو بل هيڅګ أول جلا محيطی او ټګولنيزه ارزيابي به نه ترتيب کيږي، نو د څګرګګندولو اضافي ايجابات به نه تطبيق کيږي. په ديګ اړوند، دا خبره د يادولو وړ ده چيګ د افغانستان حکومت په نظر کيګ لری چيګ د پروژيګ ټګول اسناد د افغانستان د اطلاعاتو د اداري سيستم يا Afghan Information Management System (AIMS) له لاريګ د عامه استفاديګ لپاره چمتو کوي.

پشنهاد شوي عمليات به د يو شمير احتمالي او بشپړ أيزاين مطالعاتو سره د راتلونکي ساختاري سرمايه ګګذاريو په خاطر مرسته وکړي د کوم لپاره به چيګ د نړيوال بانك حفاظتي پاليسة د مشوريګ او روښګانتيا په اړوند تطبيق شي. په څګانګګوي أول د A او B سرمايه ګګذاريو[2] محيطي کټګګورة چيګ د راتلونکو عملياتو لپاره پشنهاد شويګ دي، تطبيق کوونکيګ اداره به د اغيزيګ لانديګ ګګروپونو سره او حکومتيګ سازمانونو سره د پروژيګ د محيطي او ټګولنيزو اړخونو په اړوند مشوره کوي او د هغوی نظريات به په نظر کيګ نيسي. تطبيق کوونکيګ اداري به دا أول مشوريګ او مذاکريګ ژر تر ژره برابروي او د بامفهومه مشورو او مذاکرو لپاره به اړوند مواد په خپل وخت مخکيګ د مشوري او مذاکريګ څګخه برابروي پداسيګ شکل او ژبه چيګ د مشوره کيدونکيګ ګګروپونو د تفاهم وړ او په اسانة لاسته راوړونکی وي.

---

[2] لکه څګرنګګه چيګ د نړيوال بانك په عملياتي پاليسة کيګ تعريف شوی دی 4.01، د چاپيريال ارزيابي [World Bank Operational Policy 4.01].

پنځمه ضمیمه : [ANNEX V]

د A کټګګورۀ د پروژو لپاره تطبیق کونکیګ اداره باید لاترلاه دوه ځګلیګ د دیګ کګروپونو سره مشوره او مذاکره وکړي، (i) لا خګه وروسته د محیطي تفتیش او مخکیګ له دیګ چیګ د محیطي اغیزیګ د ارزیابۀ یا Environmental Impact Assessment (EIA) د ریفرنس شرایط تکمیل شي، او (ii) یو ځګل کله چیګ د EIA مسودیګ راپور برابر شي. د لومړنۀ مذاکریګ او مشوریګ لپاره، تطبیق کونکیګ اداره به د پشنهاد شویګ پروژیګ د اهدافو توضیح او ممکنیګ اغیزیګ لنأیز برابر او وژاندیګ کړي د A او B دواړو کټګګوریو پروژو لپاره تطبیق کونکیګ اداره به د دیګ کګروپونو لپاره د EIC د راپور د نتایجو لنأیز برابروي . سربیګره پر دیګ تطبیق کونکیګ اداره به مسوده راپور د عامه استفادیګ لپاره په عامه ځګای کیګ د پروژیګ تر اغیزیګ لاندیګ کګروپونو او د محلي غیر حکومتي موسسو د استفادي لپاره چمتو کړي.

[ANNEX V] : پنځګمه ضمیمه

[Attachment 1] لومړۍ ملحقه

د کوچنیو پروژو د خصوصیاتو او کیفیتونو منفي لیست

کوچنۍ پروژیګ چیګ د هر یو لاندینیو خصوصیتونو او کیفتونو لرونکیګ وي، د پشنهاد شویګ اضطراري بیاجوړونیګ د عملیاتو په اساس به له مرستیګ ځګخه غیګر مستحق کګڼګل کیږي.

د غیر مستحقو کوچنیو پروژو خصوصیات او کوایف
عمومي خصوصیتونه
په دي کیګ د مهمو طبعي ځګایونو تغیر یا انحطاط شامل دی. له دیګ جملیګ ځګخه، نه په محدود أول، هر فعالیت لګه: • د ولاړو اوبو (آب استاده) د ځګوږبي (اوبو مرغان) د خوندي کیدلو ځګای؛ • د اجر دریګ (پشنهاد شوی) وحشي ځګناورو ساتن ځګای؛ • د دشت ناور د ځګوږبي (اوبو مرغان) د د خوندي کیدلو ځګای ؛ • د لوی پامیر(پشنهادشوی) وحشی ژوند ساتن ځګای؛ • د بند امیر ملي پارك؛ • د قول حشمت خان (پشنهاد شوی) ځګوږبی (اوبو مرغان) د خوندي کیدلو ځګای.
هر هغه ځګه چیګ اصل یا اصل ته وږ، کلتوري ملکیت ته زیان رسوي، هغه که هر أول فعالیت وي، که لاندیني ځګایونه له هغیګ وجیګ متاثره شي، مجاز نه لري: • د هرات یادګګاري ځګایونه (په شمول د جمعي د لمانځګه جومات ، د کلالة د کاشي کارة ورکشاپ، د موسالي کمپلکس، پنځګم منار، د ګګوهر شاه مقبره، د علي شیر نوايي مقبره، او د شهزاده د مقبري کمپلکس؛ • د باميان دري يادګګاري ځګایونه (لکه فولادي، ککرك، شهر غلغله او شهر زوهاك)؛ • د ای خانم باستاني (لرغونی) ځګای؛ • د غزني تاریخي ځګایونه او یادګګارونه؛ • منار جام؛ • د حاجی پیاده جومات/نُه ګګنبد، د بلخ په ولایت کیګ؛ • د ګګلدري ستګوپا(قلعه) او خانقا؛ • د بست شګار د لشکر بازار ځګایونه او یادګګارونه؛ • د سور کوتل لرغوني ځګایونه.
د حشراتو وژونکی مواد چیګ دWHO د IA، IB، یاII طبقو پوریګ اړه نیسي.
د ځګمکی غیر داوطلبانه لاس ته راوړنه، یا د 200 تنو اویا أیرو وکګوو بیا میشته کول او د تاوان جبران.
په ځګنګګلي ځګایونو کیګ د تجارتي لرګګو معاملات او بنګ جوړولو سره مرسته کول.
د ساحلي (کرانه نشین) ګګاونایانو په اوبو باندیګ اثر غورځګول.
د ځګشګلو اوبو برابرول یا ذخیره
د نل د اوبو نوي سکیم او یا د هغیګ وسعت چیګ د 500 او یا أیرو کورونو لپاره د ځګشګلو اوبه برابریګ کړي.

[ANNEX V] : پنځګمه ضمیمه

حفظ الصحه
د ناولو اوبو د کشګلو نوي ماشین الات او یا د هغي د پام وړ پراختیا.
د موجوده ضایع شوو اوبو د تصفیي دستګاه او ماشین الاتو بیا رغونه.
جامد فضله جات (کثافات)
د جامدو فضله جاتو د غورځولو نوی ځګای او د موجوده ځګایونو د پام وړ پراختیا.
سړکونه
نوي سړکونه.
د لوموړنیو سړکو پراخول یا توسعه.
اوبه رسونه
د اوبو رسولو نوی سکیم او یا د هغه سکیم پراختیا چیګ د اوبو اُیرو وړخونو ته ضرورت لري.
داوبو رسونیګ نویګ ژوري خګاکګاني.
بندونه
د دریګ مترو خګخه لوړ بندونو جوړول او یا بیا رغونه.
بریشګنا (برق)
له 5 میګګاواتګو خګخه زیات د بریشګنا د تولید نوی ظرفیت.
د بند په شمول د هایدورالکتریکي بریشګنا د ستګیشن بیارغونه اویا د اوبو د جریان د رژیم لازم بدلون.
تیل او ګګاز (نفت او ګګاز)
نوی انکشاف (پلټګنه)، تولید او توزیع.
د تولید او توزیع د سیستګمونو بیارغونه
د عایداتو د تولید فعالیتونه.
په غیردوامداره توګګه د ریبل شوو(قطع شوو) چارتراشو او د سون لرګګیو د استعمال په شمول فعالیتونه.
د خطرناکو شیانو د استعمال په شمول فعالیتونه.

پنحگمه ضمیمه : [ANNEX V]

دویمه ملحقه[Attachment 2]

د حگمکیگ او جایداد (دارایي) د لاسته راوونیگ، مستحق کگنگل کیگدو او د تاوان د ورکولو لارشگودنیگ

I. هدفونه

د حگمکیگ لاسته راوؤل باید کم وي او هیگخگوك په غیر داوطلبانه أول د کوچنیو پروژو لخوا چیگ د پیشنهاد شوو اضطراري بیا جوؤونیگ د عملیاتو لخوا تموبلیگاي، بیگ حگایه نشیگ. د کوچنیو پروژو وؤاندیزونه د کوم پواسطه چیگ د کورونو د وُنکگولو سبب کگرحگي، او یا د حاصلخیگزه حگمکو لاسته راوؤلو اؤتیا پکیگ وي باید دقیقاً وکتل شي، تر خگو د متبادل مسیر د لاریگ د هغوی اغیگزیگ کمیگ شي اویا ییگ مخه ونیولای شي. د هیگخگ حگمکیگ یا دارایي لاسته راوؤل باید د دیگ لارشگونو نه بغیر صورت و نه مومي. د حگمکیگ د لاسته راوؤلو د ارزیابة فورمه د 2 (i) ملحقي [Attachment 2(i)] گ په شکل ضمیمه شوی دی.

دا لارشگودنیگ د متاثره شوو خلکو لپاره د تاوان د جبرانولو وصول او رهنمایي خگرکگندوي، تر خگو په مطمین أول تگول داسیگ اشخاص په منفي توکگه متاثره نشي، صرف نظر د هغوی د حگمکیگ د مودیگ د حالت باید له هغوی سره مرسته وشي تر خگو د هغوی د ژوندانه معیارونه، د عاید لاسته راوؤل اویا د تولید قوه له پروژیگ خگخه د مخکیگ سطحو پوریگ شگه والی پیدا کوي او یا لا تر لاه برحال شي.

کتگکگوري کول

د خلکو د شمیگر پر اساس چیگ د پروژیگ له وجیگ شاید متاثره شوي وي (د پروژیگ په وجه متاثره شوي خلك یا Project Affected People, PAPs) او د تاثیراتو دروندوالي پر اساس پروژیگ کیگدای شي د S-1، S-2 یا S-3 پروژو په شکل کتگکگوري شي:

الف. S-1 پروژیگ هغه دي چیگ له 200 خگخه زیاتو خلکو بیا میشته کیگدل پکیگ شامل وي، او چیگرته چیگ د بیا میشته کیگدو عمل بشپؤ پلان پکیگ ترتیب شوی وی. دا أول مداخلیگ د پیشنهاد شویگ اضطراري بیا جوؤونیگ د عملیاتوَ پر اساس د مرستیگ مستحق نه کگنگل کیگاي.

ب. S-2 پروژیگ هغه دي چیگ له 200 خگخه کمو خلکو بیامیشته کیگدل پکیگ شامل وي، پداسیگ حالاتو کیگ د لاندینیو اسنادو برابرول ضروري دي: (1) د حگمکیگ لاسته راوؤلو ارزیابي، (2) د مشورو او مذاکراتو ریکارأ او یاداشتونه د کومو په واسطه چیگ د ادعا شوي تاوان ورکولو ارزیابة موافقه تر لاسه شوي وي، (3) د تاوان ورکولو د رسید ریکارأ، یا داوطلبانه اعانه د متاثره شوو خلکو پواسطه (لاندیگ وکگوریٔ).

ج. د S-3 له پروژو خگخه د حگمکیگ د لاسته راوؤلو اویا نورو مهمو معکوسو تگولنیزو تاثیراتو توقع نه کیگاي؛ برعکس، له دیگ أول مداخلاتو خگخه د پام وؤ مثبت تگولنیز تاثیر او شگه ژوند توقع وؤل کیگاي.

II. مستحق کگنگل کیگدل

د پروژیگ پواسطه متاثره شوي خلك (PAPs) هغه وکگؤي دي د چا ژوند چیگ په مستقیم اویا غیرمستقیم أول د پروژیگ پواسطه اغیگزمن شوی وي. د پروژو له امله متاثره شوي خلك چیگ د تاوان مستحق دي عبارت دي له:

(1) هغه وکګوۍ چيګ د حګمکي رسمي قانوني حقوق لري، د اوبو زيګرمه او ساختماني/تعميرونه، د پيګژندل شوو رواجي او عنعنوي (عرفي) حقوقو په شمول.
(2) هغه وکګوۍ چيګ دغه أول رسمي قانوني حقوق نلري، خو د عنعنوي قانون (عرفي قانون) له مخيګ د حق دعوی لري.
(3) هغه خلك چيګ د حګمکيګ او اوبو د زيګرمو يا تعميرونو/ودانيو دعوی لري، خو د پورتنيو (1) او (2) مادو کيګ نه راحګي، د خپل ژوند د برحاليدو په خاطر د مرستيګ مستحق ګڼګل کيګاي.

د حاصلخيګزه جايداد او تاوان د جبران لاسته راوړل

د پروژوله امله متاثره شوي خلك د ضايع شويګ دارايي د بيګ ځګايه کيګدو د قيمت د لاسته راوړلو مستحق دي لکه ځګنګګه چيګ په لانديګ أول توضيح شوي:

الف. رضاکارانه بسپنيګ: د عنعنوي کوټنلارو مطابق، اشخاص او افراد شايد په رضاکارانه أول وغواړي چيګ د حګمکيګ او جايداد مرسته وکوي/اويا په موقت يا دايمي أول د تاوان له اخيستلو پرته د خپليګ حګمکيګ ځګخه نقل مکان او په کوم بل ځګای کيګ ميشت شي.

ب. د تاوان اخيستلو په مقابل کيګ بسپنه: بسپنه ورکونکی/ د جايداد له لاسه ورکونکی چيګ "د متاثره شوی شخص" په توګګه قبول شوی وي، د محلي تګولنيګ اويا حکومت ځګخه د تاوان اخيستلو مستحق ګڼګل کيګاي. د پروژيګ له امله متاثره شوی شخص بايد د محلي تګولنيګ نماينده ګګانو/ د شورا مشر ته خپل د تاوان د جبران کولو درخواست وړانديګ کوي، بيا بايد په هغه د تطبيق کونکيګ اداريګ له خوا تصديق شي. عريضه بايد د اړونديګ تګولنيګ سره د مذاکريګ او مشوريګ له بشپړيدو وروسته د دوه اونيو په جريان کيګ او مخکيګ له ديګ چيګ د پروژيګ د تطبيق کار پيل شي، تر سره کوی شي.

رضاکارانه بسپنه اويا د تاوان اخيستلو په مقابل کيګ بسپنه بايد مستنده وي. په اسنادو کيګ بايد وشګودل شي چيګ حګمکه له هر أول غصب، تيري او يا کوميګ بليګ دعوی ځګخه خلاصه ده.
د ملحقيګ (i)2 [Attachment 2(i)] سره يو فورمه ضميمه کيګاي، چيګ په هغيګ کيګ د تاوان د جبران دعوی او د موافقت ناميګ جدول هم شامل دی.

III. د تاوان ورکولو(جبران کولو) اصول

د پروژيګ تطبيقونکيګ اداريګ بايد تامين کوي، چيګ تاوان، د لاندينيو مادو متاثره شوو خلکو ته پخپل وخت ورکوړل شي:

(1) د پروژيګ متاثره شوي خلك چيګ د خپليګ حګمکيګ اويا کوميګ بليګ حاصلخيګزه دارايي يوه برخه له لاسه ورکوي، پداسيګ حال کيګ چيګ باقی دارايي د اقتصادي لحاظه وده کوونکي وي، نو دغه اشخاص د بيا ځګای پر ځګای کيګدو په قيمت د خپليګ ضايع شويګ حګمکيګ يا دارايي د تاوان اخيستلو مستحق دي. د ضايع شوو دارايو تاوان د لاندينيو اصولو مطابق صورت مومي:

الف. د بياځګای پر ځګای کيګدو حګمکه بايد په مساوي أول حاصلخيګزه حګمکه وي، نقديګ پيسيګ يا نور مساويانه توليدي دارايي له ارزشګت سره انأول وي.
ب. د جامدو ساختمانونو د ړنګيګدو په صورت کيګ بايد مواد او نور کومکونه ورکوای شي.

ج. د زیانمن شوو یا ضایع شوو حاصلاتو او ونو بیا پر ځگای کول باید د مارکیټگ په قیمت صورت ونیسي.
د. د تاوان اخیستلو بل اُول قبول شوی جنس پر جنس تبادله کول.
و. د نقدي تاوان اخیستلو په صورت کیگ د تاوان ورکوړه باید د عامو خلکو په حضور کیگ یعنیگ د تگولنیزیگ غونایگ په ترخگ کیگ ورکوُل شي.

(2)د پروژیگ له امله متاثره شوي خلك چیگ د خپلیگ حگمکیگ یا کومیگ بلیگ اقتصادي دارایي کومه برخه له لاسه ورکوي چیگ د هغیگ له وجیگ د پاتیگ شویگ دارایي د اقتصادي لحاظه له ودیگ ځگخه وغورحگیگاي نو په دیگ صورت کیگ د تگولیگ دارایي د تاوان اخیستلو اختیارات ورکول کیگاي، مثلاً د متبادلیگ حگمکیگ ورکول، نقدیگ پیسیگ یا اناُول تولیدي دارایي د پورتنۀ لومړیگ مادیگ د الف د (1) جزونو د اصولو مطابق ورکوُل شي.

[ANNEX V] : پنځگمه ضمیمه

<u>د مشوریگ او مذاکراتو پروسه (جریان)</u>

تطبیقونکیگ اداره باید ااا ورکوي چیگ د حگمکیگ تگول اشغالونکي او د دارایو خاوندان چیگ د پیشنهاد شوی کوچنة پروژیگ په ساحه کیگ موقعیت لري، له هغوی سره مشوره او مذاکره شوی وي.
تگولنیزیگ غونډیگ باید د هریگ متاثره شویگ منطقیگ/کگذر (شگاري ابادیو کي) یا کلي (نورو پروژیگ د جنسي جلاوالي په اساس تر سره شي، تر څگو عامو خلکو ته د تاوان اخیستلو د حقوقو او موجوده اختیاراتو په اړوند د دیگ لارشگودنو مطابق معلومات ورکړای شي.
د تگولنیزو غونډو یادداشتونه باید د ترسره شوو مشورو او مذاکره او حاصل شوو موافقت نامو خگرگندوی وي او د موافقت نامیگ جزیات باید د ملحقیگ (ii)2 [Attachment 2(ii)] فورمه مطابق درج شي.

تطبیق کوونکی اداره باید د اخیستل شوو یاداشتونو یوه کاپي متاثره شوو وکگړو ته ورکړي او له هر یو سره د تاوان اخیستلو په باب د موافقت نامیگ په باب او همدا راز د کوم شکایت په هکله د هغوی غوښگتنیگ او ترجیحات د خبرو اترو له لاریگ تائید کړي.
نقلوني (کاپي کگاني) باید د پروژیگ په پوسته شوي اسنادو کیگ ثبت وي او د نظارت پر ترځگ کیگ د تفتیش پر وخت موجود وي.

د فرعي (کوچنة) پروژیگ تصویب

په هغه حالت کیگ چیگ کوچنة پروژه د تاوان ورکولو په مقابل کیگ د لاسته راوړنیگ پیشنهاد ولري نو تطبیقونکیگ اداره باید:

الف. دغه کوچنة پروژه ترڅگو د یو قابل قبول تاوان پوریگ د متاثره شخص او محلي تگولنیگ لخوا ورباندیگ موافقه نه وي شویگ، منظور نه کړي.
ب. تر څگو پوریگ چیگ متاثره شخص تاوان نه وي اخیستی او قناعت ییگ نه وي کړی، د کار اجازه ورنکړي.
ج. کـه چیگریگ له 200 خگخه زیات خلك متاثره شوي وي او د تاوان اخیستلو ضرورت وي، نو په دیگ صورت کیگ کوچنة پروژیگ باید د بیاجوړونیگ د اضطراري عملیاتو پر اساس د مرستیگ مستحق ونه کگنگل شي.

پنځمه ضمیمه : [ANNEX V]

شکایتونه او ګیګلي

تګولیګ ګګیګلیګ او شکایتونه د محلي تګولنیګ او کلي په سطحه د موافقت نامیګ د لاسلیك پوریګ باید لومړی د مذاکراتو لاندیګ ونیول شي. د دیګ کار د ناکامۀ په صورت کیګ د دیګ لارشګودنو په اړونده شکایات د موافقت نامو د تطبیق په اړوند شکایات چیګ د تګولنیګ د غونأیګ په یاداشتونو کیګ درج وي اویا د پروژیګ پرمخ بیولو په وخت کیګ کومه بله بیګ نظمي د متاثره اشخاصو پواسطه اویا د شګاروالیو او ناحیو په سطح د هغوی د نماینده ګګانو لـه خوا حل کیګدای شي. کـه چیګریګ دا کـار هم لـه ناکامۀ سره مخ شي، نو په دیګ صورت کیګ شکایت د تصمیم نیولو لپاره تطبیق کوونکیګ اداریګ ته ورکوڵ کیګدای شي.

ازماینه/تحقیق

د تګولنیزیګ غونأیګ یادداشتونه، د تاوان اخیستلو د موافقت نامو او شواهدو په شمول باید د شګاروالۀ یا ناحییګ نظارت کونکي انجنیرانو ته ورکوڵ شي تر څګو هغوی دغه اسناد ثبت کوڵي چیګ د کتنیګ او ارزیابۀ پر وخت دغه اسناد محاسبوي مفتیشینو او تګولنیز-اقتصادي څګارونکو ته وشګودل شي. دا پروسه باید د پروژیګ په تګولو مربوطه اسنادو کیګ معلومه او مشخصه وي او د شکایتونو په اړوند د مربوطه اداریګ تفصیلات د شګاروالۀ/ناحییګ او یا تطبیق کونکیګ اداریګ په سطح هم ورپکیګ موجود وي.

[ANNEX V] : پنځگمه ضمیمه

دویمه (i) ملحقه [Attachment 2(i)]

د لاس ته راتلونکیګ ځگمکیګ د ارزیابهٔ پانګه

(د هر أول ترلاسه کیدونکی ځگمکیګ مربوطه معلوماتو د ثبتولو لپاره به استعمالیاي)

1. د اوّتیا وژ ځگمکیګ/ ودانهٔ یا نور جایداد اندازه:
2. د اخیستنیګ نیتګه:
3. ځګای:
4. خګشګتان/خاوندان:
5. اوسني موضوعات:
6. استعمالوونکي:
   - د عادي دعوه دارانو شمیګر:
   - د غیګر قانوني اوسیدونکو شمیګر:
   - د قابضینو (په زور نیوونکو) شمیګر:
   - د خګشګتنانو/خاوندانو شمیګر:
   - د کرایه دارو شمیګر:
   - نور (مشخص بیګ کوئ): شمیګر:
7. ځگمکه/ ودانهٔ یا نور جایداد به د کومیګ لاریګ لاس ته راوؤئ (یو په نشګه کوئ):
   - بخشش
   - اخیستل
8. د ملکیت د انتقال پر مهال:
   - دا باوري کوئ چیګ ځگمکه/ ودانهٔ یا نور جایداد له نورو دعوه دارانو یا ستونزو خګخه پاك دی.
   - له متاثرینوَ خګخه باید د داوطلبانه بخشش یا ورکوٓل شوي قیمت لیکلی ثبوت (رسمي ورقه یا د شاهدانو اقرار) تر لاسه شي. له دیګ اسنادو پرته ځگمکه/ ودانهٔ/ یا نور جایداد په تګولنه کیګ معلوم کؤای شي او عامو خلکو د هغه ځګاي نه پوره دسترسي ولري.
9. د شکایاتو موجوده میکانیزمونه تشریح کوئ:

[Attachment 2(ii)] ملحقه (ii) دويمه

د جايداد د ثبتولو فورمه

لاندينی تړون د .... په .... ورحگ د .... اوسيدونکي (خگشگتن) .... او............................... (اخيستونکی) تر منحگ لاسليك شو.

1. د جايداد خگشگتن د .... جريبه حگمکيگ/ ودانة/ يا نور ملکيت د ورکولو/انتقال حق لري، چه په ....
2. د جايداد خگشگتن دا تصديقوي چيگ حگمکه/ ودانة له هر أول غير قانوني اوسيدونکو يا په زور نيوونکو (قابضينو) او دعوه دارانو خگخه پاکه ده.
3. د جايداد خگشگتن دا ملکيت، اخيستونکي ته د .... ودانولو او انکشاف لپاره ورکوي، تر خگو کليوال په حگانکگوي أول او نور خلك په عمومي أول تريگ ګټګه واخلي.
(د بخشش او خرخگونيگ په دواړو صورتونو کي:گ)
4. د جايداد خگشگتن د ورکوّل شوي ملکيت تاوان ادعا نکوي.
(د عوض اخستلو په صورت کي:)
5. د جايداد خگشگتن به د ضميمه شوي جدول پر اساس د ورکوّل شوي ملکيت قيمت تر لاسه کوّي.

6. اخيستونکی مني چيگ ورکوّل شوی ملکيت به د بيان شوي مقصد لپاره کاروي.
7. اخيستونکی بـه .... ودانوي او پر مـخ بيايـي او اعظمـي هخگه به کوي چيگ نادي حگمکه/ ودانة/ نور ملکيت زيانمن نه شي.
8. دواړه خواوی قبلوي چيگ ودان شوی/انکشاف ورکوّل شوی .... د عامو خلکو لپاره ده.
9. دا قرارداد د لاسليك له نيتگيگ سره سم عملي کياي.

______________________	______________________
د اخيستونکي لاسليك:	د خگشگتن لاسليك:

شاهدان:
1. ______________________
2. ______________________
(لاسليك، نوم او ادرسونه)

پنحگمۀ ضمیمه : [ANNEX V]

د غوشگتل شوي ملکیت
د قیمت جدول

	د اغیزمن واحد/ جنس لنأیز	بیه شوي واحدونه	منل شوی قیمت
الف.	شگاري/ زراعتي زمکه (متر مربع):	____________	____________
ب.	ورانیدونکي کورونه/ ودانۀ (واحد/ مترمربع):	____________	____________
ج.	د ورانیدونکـي ودانۀ أول (لکه ختگین، د خشگتو، یا نور)	____________	تطبیقیدونکی نه دی
د.	اغیزمنیگ ونیگ یا فصل	____________	____________
هگ.	د اوبو اغیزمن شویگ منابع	____________	____________

د سیمه ایزیگ تگولنیگ استازی، د شورا مشر لاسلیك:

د اغیزمنو خلکو له خوا د شوو شکایتونو معلومات:

د نقشیگ ضمیمه کول (چیگ اغیزمنه سیمه او بدیله بیگ شگیي):

[ANNEX V] : پنځمه ضمیمه

[Attachment 3] دریګیمه ملحقه

د کلتوري ملکیت ساتنه

په فزیکي کلتور کیګ د تاریخ، شګکلا، ساینس، توکم پیژندنیګ یا بشرپوهنیګ له نقطه نظره مهم ځګلي، ودانۀ، هنري کار یا "نوّیوال اهمیت لرونکي فوق العاده حګایونه" راحګي، چیګ په دیګ کیګ غیر ثبت شویګ هدیګریګ او د خشګیدو حګایونه هم شامل دي. د دیګ پراخ تعریف پر بنسټګ کوم حګایونه یا ودانۀ چیګ د لرغون پیژندنیګ، لرغون ژوند پیژندنیګ، تاریخ، معمارۀ یا د مذهب له مخیګ اهمیت ولري نو کلتوري ملکیت بلل کیاږي او له دیګ پرته هغه طبعي حګایونه چیګ طبعي حګانګګوتیاویګ ولري هم کلتوري ملکیت دی.

د دیګ امکان کم دی چیګ د ناځګاپي پیښګو لپاره وړاندیز شویګ جوړیدونکیګ ودانۀ به کلتوري ملکیت د خطر سره مخ کوي، حګکه چیګ د دیګ پروژیګ نوریګ ځګانګګیګ به تګولنیګ ته د کوچنیو بنسټګیزه اسانتیاوو کیګ په پانګګه اچونه او د کار زمینیګ په برابرولو، د موجوده ودانیو په رغولو، او اُیګرو لاو عامه شګاري کارونو باندیګ بوختي وي. او همدارنګګه د منفي حګانګګوتیاوو د لیستګ له مخیګ د پروژیګ یوه برخه د مرستیګ لپاره نااهله کګرحګول کیاږي (لوموړۀ ضمیمه)، چیګ په دیګ لیستګ کیګ نه رغیدونکي کلتوري ملکیت ته زیان رسول هم شامل دي. خو بیا هم د پیژندنیګ، له غلاځګخه د ساتنیګ، او د موندنیګ د امکاناتو لاندینۀ پروسه باید تعقیب شي او په رسمي اسنادو کیګ هم ثبت شي.

د تصادفي موندنیګ پروسه

د تصادفي موندنیګ د امکان پروسه د تاریخي او کلتوري ځګلیو د ساتنیګ په قانون (رسمي جریده December 1980, 21) کیګ تشریح شویګ ده، چیګ د پروژیګ د عملي کیدلو پر مهال د تاریخي حګای یا موادو د موندلو په صورت کیګ د چارواکو مسئولیتونه په ګګوته کوي. د دیګ قانون له مخیګ تګول انتقالیګدونکي او نه انتقالیګدونکي تاریخي او کلتوري شیان د حکومت ملکیت دی او همداسیګ:

1. د تاریخي او کلتوري ځګلیو د ساتنیګ، پاملرنیګ او ارزونیګ تګول مسئولیت د معلوماتو او کلتور وزارت د لرغون پیژندنیګ د ریاست پر غاړه دی، چیګ په هر ولایت کیګ ځګانګګیګ لري.
2. هرکله چیګ کلتوري یا تاریخي شی (انتقالیدونکي او نه انتقالیګدونکي) وموندل شي نو د لرغون پیژندنیګ ریاست باید خبر کړیَ شي. که چیریګ د پروژیګ دوام دا کلتوري او تاریخي شیان له خطر سره مخ کوي، نو کار باید ودرول شي تر ځګو چیګ د دیګ شیانو د ساتنیګ چاره وموندل شي.
3. که انتقالیګدونکي او نه انتقالیګدونکي شی د ولایت په کلیواله سیمه کیګ وموندل شو، نو په دوه اوونیو کیګ باید ولسوال یا والي خبر کړای شي او دوی به بیا د لرغون پیژندنیګ ریاست خبروي. او که نه انتقالیدونکي تاریخي یا کلتوري شی په ښګار کیګ وموندل شو نو د اطلاعاتو او کلتور وزارت د تاریخي شیانو د ساتنیګ ریاست ولایتي ځګانګګه باید په دوه اوونیو کیګ خبر کړای شي (فقره 18). او که موندنه په مرکز کیګ وشي نو د لرغون پیژندنیګ ریاست باید په یوه اوونۀ کیګ خبر کړای شي (فقره 25).
4. په تګاکلي وخت د تصادفي موندنیګ خبر د نه ورکولو په صورت کیګ باید شخص جریمه شي یا له یویګ اونۀ ځګخه تر یویګ میاشتیګ پوریګ په بند محکوم کړای شي (فقره72).
5. که ځګوك له قصده تاریخي یا کلتوري شی زیانمن کوي، نو ګګرم (مجرم) باید د شي د اهمیت له مخیګ قیمت ورکوي اوبرسیره پردي د شي د اهمیت له کبله باید له یویګ میاشتیګ نیولیګ تر لسو کالو پوریګ د جرم د ګګرانوالي له مخیګ بندي شي (فقره 71)

د انتقالیګدونکي یا نه انتقالیګدونکي تاریخي یا کلتوري شي د تصادفي میندني په صورت کیګ د پروژیګ تطبیقوونکي هغه وخته پوري د هغیګ د غلا، زیان او پټګولو ځګخه د ساتنیګ مسئولیت لري تر ځګو چیګ حکومتي خبریزي او مسولیت یي اخلي، لکه ځګنګګه‌چه دغه مطلب پورته ذکر شو.

که عملي کیګدونکي وي نو دا پروسه باید په ودانیزو تؤونونو کیګ معیاري ځګای ولري. د پروژیګ د خګارنیګ پر مهال، ساحوي انجینر باید دا باوري کؤي چیګ د تصادفي موندنیګ په صورت کیګ مخکي بیان شوي تګول قوانین عملي شي.

نو اؤونده معلومات به د نؤیګوال بانك د خګارنیګ په راپور World Bank Project Supervision Reports (PSRs) کیګ ثبتیګاٖي، او د تطبیقیدو د پوره کیدو راپور Implementation Completion Reports (ICRs) به په عمومي أول د کلتوري منابعو لإوالی، اداره او د استعداد جوؤونیګ فعالیتونو، مناسبه ارزیابي کوي.

پنحگمه ضمیمه : [ANNEX V]

خگلورمه ملحقه [Attachment 4]

د محیطي اغیگزو د مخنیوی او کمولو لپاره لارشگود

ممکنه اغیگزیگ	د مخنیوي او کمولو لاریگ چاریگ
دخگشگلو اوبو رسونه • د اوبو د موجوده پایپي سیستم جوړول او بیار غونه • له 500 حگخه کمو کورنیو د استعمال لپاره نویگ یا د موجوده پایپي سیستم غزول. • د اوبو د لاسي پمپونو جوړول یا بیار غونه او یا د عمیقوخگاه کگانو ویستل.	
د چتگلو اوبو له کبله پیدا کیدونکی ناروغة: • د کـنارابونو د اوبــو، د شــگاروالة یــا زراعتـي حگمکـو فضــله جـاتو پـه وسـیله سرایت یا خپریدل. • د أیگرو منرالونو راغونأیدل. • د دریدلو اوبو أنأونه جوړول.	• د پایپي شبکیگ د چاودلو پایپونو پیدا کولو او جوړولو ته ترجیح ورکول. • د نوو منابعو له حگای پرحگای کولو خگخه مخکیگ د نژدیگ منابعو د اوبو کیمیاوي او بیالوژیکي ازمویل. • د ککوټیا د مخنیوی لپاره له سره طرح کول که چیگریگ نژدیگ منابع ککوېگ وي. • د نوي نصب شوي یا بیاجوړو شوو منابعو مهالیزه خگارنه. • د اوبـو سـطحي کیـندل شـوو او ژورو خگـاه کگـانو لـپاره د صـحیح حگـای خوشگول، چیگ د اوبو وتلو لار ولري تر خگو د ولاړ أنأونو مخنیوی وشي. • د کیندل شوو خگاه کگانو لپاره سرپوشگونه او لاسي پمپونو جوړول تر خگو بیگ د ککوټیا مخنیوی وشي. • کیندلي کنارابونه باید د اوبو له منابعو خگخه 10 متره لري وي. د کناراب بیخ باید بند او لا تر لاه په 2 متره شکگو یا واشگه لرونکی خاوریگ په وسیله له حگمکیگ لاندیگ اوبو خگخه بیل شي. • چیریگ چیگ د لتگرین د اوبو راغونأیلو لپاره زیرمه جوړه شوي وي باید بنده وي. د فضله موادو جریان لپاره باید د اوبو له منبع خگخه 10 متره لریگ لشگتي جوړ شي تر خگو هلته وچ شي او یا له روان لشگتي سره چیگ د همدیگ منظور لپاره له مخکیگ موجود دی، ونشگلول شي.
د اوبو د منابعو ستړي (خالي) کول: • د اوبو د منابعو له حده أیر استعمال. • د حگمکیگ کنستنیگ تاوانونه.	• د زمکیگ لاندیگ اوبـو د لتگولو پـر مهـال بـاید شـگاري مداخلـي اود هغـوي نظریاتو حدود په نظر کیگ ونیول شي. • د سیمه ایز اوبو د استعمال پلان کول (تگولنیز او تخنیکي مشاورت).
حفظ الصحه • کنارابونه.	
دخگشگلو اوبو رسوونکو منابعو ککړوالی: • د کنارابونو د ناولتیا له کبله د حگمکیگ لاندیگ اوبو ککړیدل. • د سیلاب یا أیروالي (اوډیدنیگ) له کبله د حگمکیگ پاسه اوبو ککړیدل.	• چیریگ چیگ کیندلیگ کنارابونه وي هغه باید لاترلاه د اوبو له منابعو خگخه 10 متره لریگ وي. د کناراب بیخ باید بند او په عمودي أول لا تر لاه په 2 متره شکگو یا واشگه لرونکی خاوره د حگمکیگ لاندیگ اوبو خگخه بیل شي. • چیریگ چیگ د لتگرین د اوبو راغونأیلو لپاره زیرمه جوړه شوي وي باید بنده وي. د فضله موادو جریان لپاره باید د اوبو له منبع خگخه 10 متره لریگ لشگتي جوړ شي تر خگو هلته وچ شي او یا له روان لشگتي سره چیگ د همدیگ منظور لپاره له مخکیگ موجود دی، ونشگلول شي. • د نـوي کنارابونو د جوړولـو سـره سم بـاید د کنارابونو د پاملرنیگ روزنـه هم

[ANNEX V] : پنځمه ضمیمه

ممکنه اغیزیگ	د مخنیوي او کمولو لاریگ چاریگ
	ورکوُل شي.
د انساني فضله موادو کنارابونو د خراب استعمال له کبله خپریدونکی ناروغة	• د انساني فضله موادو کنارابونو اداره کوونکو ته باید روزنه او روغتیایي شگوونه ورکوُل شي او متاثرینو سره مرسته وشي. • د انساني فضله موادو د انتقالولو لپاره باید محافظتي جامي او مناسب کانتگینرونه چمتو شي.
د کنارابونو د فضله موادو په شگه توگگه د نه ضایع کولو یا د نامناسب استعمال له کبله خپریدونکی ناروغة	• انساني فضله موادو کنارابونو کیگ د کارکولو پر مهال کارکوونکي باید محافظتي جامیگ واغوندي تر خگو د دوی د جامو او پوستکي د ککوُیگدو مخه ونیول شي. • چیریگ چیگ انساني فضله مواد د زراعتي اهدافو لپاره راغونأیاي نو په حگانکگوُي حگای کیگ باید د تگاکلي وخت لپاره وساتل شي تر خگو ناروغتیایي تاثیرات ییگ د نباتي سریگ د استعمال په صورت کیگ له منحگه ولاړ شي. لا تر لاه د شپاو اوونیو لپاره باید لمر ته پراته وي او وخت پر وخت په ااه واړول شي. • میکروبي تگانکة باید جوُیگ نه شي او نه میکروبي فضله جات راغونأ شي ترخگو چیگ لوموُنة او دویمه درملنه او د ضایع کولو محفوظ حگای موجود نه وي. • د هر اُول کنارابونو استعمالوونکو ته باید روغتیایي او حفظ الصحه زده کوُه ورکوُل شي. • د حفظ الصحویگ د شرایطو د مراعت کولو او خبردارة باید د خبردارة پروکگرامونه یا کمپاین جوړ شي.
جامد فضله جات (کثافات) • د انتقال نوي حگایونو جوړول یا د پخوانیو بیاجوړونه. • د جامد فضله مواد راغوناُول.	
د ناکافي راغونأونیگ او ضایع کونیگ له کبله خپریدونکي ناروغة او روغتیایي خطرونه د دیگ شیانو په شمول: • حشرات، موإکان. • د فضله مواد سوزول. • صنعتي/طبي فضله مواد.	• د انتقال له حگایونو خگخه وار په وار راغونأونه. • د راغونأونیگ او انتقال پر مهال د فضله موادو ککوُیدل. • د بیا استعمال لپاره د زوُو راتگولونکو (ragpickers) په وسیله د خپریدو د مخنیوي لپاره په منبع کیگ د بیلولو ته هخگول. • د سوزولو لاول. • د طبي یا زیانمنو فضله موادو بیل راغونأول او ضایع کول. • د ضایع کولو په اخیري حگای کیگ د نوریگ پانکگیگ اچونیگ د غوشگتنیگ ارزیابي.
د اوبو رسولو وسایلو ککوُیدل • د حگمکیگ له پاسه اوبو ته له نورو لارو افقي بهیدنه • د اوبو منابعو ته د ککوُتیاوو بهیدنه • د مخفي ضیاع له کبله ککوُیدل	• ساحوي انتقال حگایونه باید توُلي او د اوبو له منابعو خگخه لا تر لاه 15 متره لري وي او بیخ ییگ باید په عمودي اُول په 2 متره شکگیگ یا واشگه لرونکیگ خاوریگ د حگمکیگ لاندیگ اوبو له سیستم خگخه جلا شوی وي. • د اوبو منابع د ساتلو لپاره د ضایع کولو په پای حگای کیگ د اضافي پانکگیگ اچونیگ ارزیابي. • د غیرقانوني ضایع کونیگ د مخنیوي لپاره د ساحیگ خگارل
سوُکونه • د سوُکونه بیارغونه. • د دوهم یا دریم اُوله سوُکوُنه پراخول.	
د چتگلو اوبو ویستلو د جریان منقطع کیدل:	• د چتگلو اوبو ویستلو د کافي نظام برابرولو او د بهیدلو لور کیگ لاو بدلونونو

پنځگمه ضمیمه : [ANNEX V]

ممکنه اغېزې	د مخنیوي او کمولو لارې چارې
• د چټکو اوبو ویستل چې د وتلو لاره بیک نه وي د ولاړو اوبو ډنډونه جوړوي. • د اوچتو خځلو یا سړکونو ځځخه راتوییدنې عملیې له کبله په ډنډونو، لښتیو او سیندونو کې رسوب اېګریږي. • د باران او سیلاب اوبو زیاتوالی.	لپاره طرح شوی، او د سړکونو د وسایلو پورې محدود نه دی. • د انرژي د خپروونکو، ځګوبی، ګګامونو تیارول او د بندونو کتنه. • د اوبو د ویستلو نور بدیله جریانونه برابرول. • د قطع کولو او ډکولو اناولول. • د وړ ځمکې د ساتلو لپاره زرغونوالی. • د تګ او راتګ (پیاده رو) ساحو بیاجوړونه.
ورو ورو ولویدنه یا د توانیګ عملیه: • ځمکې د سړك یا د خلکو د تك او راتك لیاري په سر توان کیګدل. • پلن د غره پانګ یا غونډۍ یا د ځمکې د یوې برخې شګوییدل، شګویدنه یا بې ځګایه کیدل. • د موقت کیندلي کنارابي یا د کشافاتو کندد ځګاو خرابیدل.	• د ځمکې شګوییګدنیګ او مخ په ځګوړ ځمکې د بیګ ځګایه کیدلو د مخنیوي لپاره طرح کول. • په وچ موسم کې ودانول. • د ودانونیګ پر مهال د ځمکې د سطحې محافظت. • د خاشاکو، بیلابیلو سبزیجاتو کرلو او مخ په ځګوړ ځمکې کې د چادونو له کبله راپیدا شوي توازن کیدونکي ځمکې د سطحې فزیکي محکمول. • د کشافاتو کند یا کناراب (borrow pits) د ساحې بیارغونه او مخ په ځګوړ کول.
د سبزیجاتو له لاسه ورکول:	• د ریبلو او ډکولو اناول ساتل. • د وړ ځمکو ساتلو لپاره د سبزیجاتو بیا کرل. • د ودانولو په بهیر کې د طبعي سبزیجاتو لاتر لاه زیانمن کول. • د زیانمن شوو بوټګو یا ونو د زیان جبیره کولو لپاره د نورو ونو بوټګو کرل.
لارې د لاسه ورکول:	• داسې طرح کول چې د سړك بنستګ د اوچتولو په صورت کې د سړك ځګاو ته لار وي. • د سړك د پراخولو له کبله د کلي په منځګ ویشولو د مخنیوي لپاره د بدیلو لیکو موندل.
د ابادونیګ پر مهال اغیزې: • د سون د لرګیو راغونډول. • د خرابیګ حفظ الصحې له کبله د ناروغیو خپریدل. • د زیان رسوونکو فضله جاتو معرفي کیدل. • د ځمکې/اوبو ککوېدل (تیل/ګګریس). • د ابادولو پر مهال ناځګایې پېښې.	• کارځګای ته د تیلو ورکول چې د سون (سوخت) لرګو د پریکولو مخنیوی وشي. • په کار ځګای کې په علمي توګه د ناروغیو د خپریدو مخنیوی برابرول. • د کارځګای ځځخه فضله جات لرې کول، د تیلو، bitumen (یوه معدني سوځیدونکي ماده ده چې اسفالټ، پټرولیم او معدني قیر پکې شامل دی) او نورو زیان رسونکو فضله جاتو مناسب ضایع کول. • د ودانونیګ د کارکوونکو د ساتنې او روغتیا مناسبه پاملرنه.
اوبه رسونه	
• د اوبو رسونیګ د کوچنیو سیستمونو بیارغونه	
شړیدل او ډکیدل عملیه:	• له پاکو ویالو ځځخه د ورستو شوو موادو لرې کول او پداسې ځګای کې غورځګول چې بیرته سیستم ته راونه بهیږي، پلان کول او که په پټګو (کرځګایونو) کې غورځګول کیږي نو باید د پټګي ځګښتن اجازه تر لاسه شي. • د امانتي ساحې یا کندو/کنارابونو بیارغول او مخ په ځګوړ کول.
د اوبو بندیدل او مالګین کیدل:	• د اوبو د بندیدلو او مالګین کیدلو د مخنیوي لپاره د اوبو د ویستلو پوره انتظام کول.
د اوبو د منابعو له حده اېر استعمال:	• د اوبو اېګریګ راویستنې په صورت کې د ځمکې لاندې اوبو د مداوم ساتلو لپاره د ارزیابۍ اړتیا پیدا کیږي.
د بند د خرابیدو له کبله زخمي کیدنه،	• لاندې دبریګشګنا بند برخه وکګوری.

پنځگمه ضمیمه : [ANNEX V]

ممکنه اغیزېګ	د مخنیوي او کموّلو لارېګ چارېګ
مرکگ یا د پیداواري منابعو د لاسه ورکول:	
کورونه او د عامیګ استفادیګ ووّ ودانۀ **• د استوګنځیګو یا د عامیګ استفادیګ ووّ ودانیو بیاجوړونه**	
د دیګ عواملو له کبله د ځګنکګل وهل: • د چارتراشو غیر مداوم استعمال. • د لرګګـي د اور پـه واسـطه د خشـګتو پخول.	• د تعمیراتي اهدافو لپاره د لرګګو بشونو پر ځګای د سیمنتګي بشونو استعمال. چیرته چه د ساختماني له نقطي نظره ممکنه وي. • دا باوري کوّئ چیګ پخیګ خشګتیګ د لرګګي په اور نه وي پخیګ شوي. • چیګریګ چیګ پـه تخنیکي او اقتصـادي توګګه ممکن وي نو پـه اور پخیګ شـوی خشـګتیګ د هغیګ بدیل، لکه په لمر وچیګ شـویګ د ختګیګ خشـګتی (خامیګ خشګتیګ)، پسخیګ یا په ځګمکه کیګ کیندل شویګ آبادئ، سره بدلیګ کوّئ.
د زلزلیګ له کبله زخمي کیدل او مرکګ:	• د زلزلیګ مقاوم ارزان بیه ساختماني طرحیګ عملي کوّئ.
د اوبو د کموالي او د حفظ الصحیګ د ناکافي اهتماماتو له کبله خپریدونکی ناروغۀ:	• داسیګ طرحیګ عملي کوّئ چیګ د پاکو اوبو او صحي کنارابونو لپاره کافي ځګای ولري.
د بریشګنا (برق) بندونه **• له 3 مترو ځګخه تګیتګو بریشګنا بندونو جوړول او بیا رغول.**	
د برقي بند د خرابیدو له کبله زخمي کیدنه، مرکګ یا د پیداواري منابعو له لاسه ورکول.	• د بریشـګنا پـه بندونو کیګ پـه عمومـي أول د حفاظتي کګګامونو پـه نظر کیګ نیول او د فني انجینرانو له خوا د اوبو منطقي رزیابي. • د ځګمکني بندونو لپاره، د ځګمکیګ هوارول، د ځګمکیګ نمجن کولو لپاره د اوبو ورکول، او د ودانولو پر مهال موافقه. • له بندونو ځګخـه دهمیشني اوبو بهیدنیګ د مخنیوي لپاره د بند په جسم، پاسنۀ برخه [Abutment] کیګ د پایپونو غځګول. • د پرچاو جوړول چیګ د بند ځګخه د اوبو د اوړیدنیګ مخنیوي وکوّي. • د بند د چاودلو د حالت لپاره د خلکو مخکیګ له مخکیګ خبرداری. [چیګ وکګوّي باید په دیګ حالت کیګ ځګه وکوّي]
بریشګنا **• د 5 میګګاواتګو ځګخه لا د بریشګنا جوړونیګ د نورو نوي توان زیاتول.** **• بریشګنا جوړولو د موجوده توان بیا رغونه.** **• د لیګادولو یا ویشلو د نوي یا پخواني سیستم جوړول**	
له هوا سره یوځګای کیګدل [emissions]:	• تر ټګولو پاك او اقتصادي د سون موادو استعمالول (طبعي ګګاز د تیلو او تیل د سکارو په پرتله شګه دي). • په هوا کیګ د مخلوطیدلو[emissions] کنتګرولول تر ځګو په یو متر مکعب کیګ د ځګاګګوّي مخلوط د 100 ملي ګګرامه اعظمي حد تر لاسه شي.
د تیلو او غوړو بهیدل:	• د ترمیم او ساتني به اوّه بهبودي راوستل.
زوږ [شور]:	• له زوږ پرته ځګای انتخاب یا د شور مخنیوی (عایق) تر ځګو په ساحه [background] کیګ د 3 decibel (د شور د اندازه کولو واحد) اعظمي حد یا د استوګګنی په ځګای کیګ د 55 decibel اعظمي حد تر لاسه شي، هر یو چیګ أیر وي.
د PCB ضایع کول:	• د فضـله مـوادو د انـتقالوونکو هغـه یخوونکي تیل چیګ محفوظ ضـایع کیدو تـه منتظر وي باید په بندو لوښګو کیګ وساتل شي.
د دیـګ عواملو له کبله شوّیدل او د ځګنکګل	• د سـرك لـپاره د مناسـبو لـیکو خوشـګول تـر ځګـو د وهلـو، نـالولو او د ونـو

پنځگمه ضمیمه : [ANNEX V]

ممکنه اغېزې	د مخنيوي او کمولو لارې چارې
وهل: • سړك ته لار پيدا کول • د چارتراشو غير مداوم [unsustainable] استعمال	غورځګولو مخنيوی وشي. • د سوکونو برخه وکګوری (پورته). • په ساختمان (جوړښت) کې کانکريټګ يا اوسپنه په چارتراشو بدله کړئ.
د ډيګ عواملو له کبله زخمي کيدل يا مرګ: • د ناځګايي پيشګو خطر. • د بريشګنايي ليکو راغورځيدل.	• مخکې له ډيګ چيګ د آبادولو کار پيل شي د بريشګنايي کيدنې د خطرونو خګخه بايد خلك خبر شي. • د ساتنې عمومي معيارات په نظر کې نيول.
د عايداتو د توليد فعاليتونه	
د ماشين الاتو له کبله زخمي کيدل:	• د نوي ماشين الاتو محفوظ استعمال، پوره پوهه او عيارونه باوري کړئ.
خګاروي	
غير مداوم واشګه ريبل:	• مخکې له ډيګ چيګ خګاروي واخيستل شي د نويګ رميګ د واشګو ضرورت بايد وسنجول شي، او د وشګو کافي زيرمو ته بايد قانوني استفادي لاره وموندل شي.